

МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

У статті розглядається модель організації навчального процесу формування англomовної граматичної компетенції в учнів початкової загальноосвітньої школи.

Ключові слова: англomовна граматична компетенція, модель, учні початкової загальноосвітньої школи.

Досліджуючи проблему організації навчального процесу формування англomовної граматичної компетенції (АГК) в учнів початкової загальноосвітньої школи (ПЗШ), слід, в першу чергу, розглянути модель навчання англomовного граматичного матеріалу (АГМ) учнів ПЗШ. Ця модель навчання, як і будь-яка інша, залежить від багатьох факторів: об'єкта вивчення, мети навчання, суб'єктів навчання, очікуваного результату навчання, ступеня навчання, навчальної дисципліни, у межах якої побудована модель, і реалізації розробленої моделі у системі циклів занять. Слід зазначити, що запропонована нами модель навчання АГМ учнів ПЗШ розроблялася з урахуванням певних принципів: *принципу взаємопов'язаного навчання різних видів мовленнєвої діяльності (МД) і принципу поетапно-концентричної організації навчання. Принцип взаємопов'язаного навчання різних видів МД* у межах нашого дослідження передбачає реалізацію усного (аудіювання і говоріння), а також писемного (читання і письмо) мовлення шляхом використання мовних засобів. В нашому випадку увага акцентується на граматичних засобах навчання. *Принцип поетапно-концентричної організації навчання* забезпечує синтетико-аналітичну організацію процесу навчання АГМ учнів ПЗШ, припускаючи рух “зверху вниз”, тобто від рівня діяльності через рівень мовленнєвих дій до рівня мовленнєвих операцій. Так, висловлюючи думку про те, що компенсація і відтворення особливостей природного середовища зробили б процес навчання іншомовного спілкування ефективнішим, А.А.Алхазішвілі наголошує, що саме “на рівні діяльності слід подавати мовний матеріал” [1, с. 43]. Г.О.Китайгородська, у свою чергу, цю модель схематично позначає як Мовлення₁ – Мова – Мовлення₂ чи Синтез₁ – Аналіз – Синтез₂ і зазначає, що поділ на три рівні (етапи) є умовним, тобто насправді рух від рівня до рівня відбувається не лінійно, а ніби за спіраллю [3, с. 206]. Перший етап є дещо обмежений часовими рамками (перші кілька занять), порівняно з другим і третім, які, у свою чергу, включають порівняне відпрацювання матеріалу, тобто вичленення мовленнєвої операції, проведення з нею відповідних процедур, у тому числі осмислення і узагальнення системних мовних явищ, а потім включення цієї операції знову до складу мовленнєвої дії. Тобто в кожний конкретний момент уроку різний лексико-граматичний матеріал проходить різні етапи руху: від синтезу₁ до аналізу і потім до синтезу₂. Окреслений механізм процесу набуття граматичних знань та формування граматичних навичок і вмінь дозволив нам виділити три відповідні етапи навчання АГМ молодшими школярами: I – орієнтовно-підготовчий (ознайомлення з АГМ); II – стереотипно-ситуативний (формування граматичних навичок та розвиток граматичних вмінь); III – варіативно-ситуативний (розвиток граматичних умінь).

З метою логічного обґрунтування розроблюваної нами моделі організації навчального процесу з формування АГК в учнів ПЗШ ми спочатку звернулися до моделі навчання АГМ, представленої у найбільш поширеній на території України серії навчально-методичного комплексу (НМК) автора О.Д.Карп'юк (другий рік навчання). Слід зазначити, що згідно з вимогами чинної Програми з англійської мови (АМ) для ПЗШ навчальним планом на вивчення АМ учнями третього класу ПЗШ передбачено 68 годин на рік, тобто 2 години на тиждень. Тому **метою** цієї статті є раціональне обґрунтування розподілу уроків за циклами у моделі навчання АГМ учнів ПЗШ з урахуванням етапів формування граматичної навички і вправ за уроками в основних циклах уроків, запропонованих О.Д.Карп'юк у підручнику для третього класу [2]. **Завданнями** статті є: 1) обґрунтувати обрання підходу поетапності до формування АГК в учнів ПЗШ; 2) окреслити недоліки організації граматичного матеріалу у підручнику з АМ для третього класу загальноосвітніх шкіл О.Д.Карп'юк; 3) обґрунтувати запропоновану модель організації навчання АГМ учнів ПЗШ з точки зору поетапності формування граматичної навички.

Навчальний матеріал підручника для третього класу О.Д.Карп'юк організовано за циклами уроків, об'єднаних певною тематикою, мовним і мовленнєвим матеріалом, на основі якого учні оволодівають навичками і вміннями спілкування АМ. До підручника входять 6 основних циклів, розрахованих на 10 уроків кожний, і 1 ввідний цикл на повторення вивченого матеріалу у попередньому класі (4 уроки). Представимо схематично розподіл уроків за циклами у підручнику з АМ для третього класу автора О.Д.Карп'юк (див. Схему 1).

уроків		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Етап		О	Т	Т	Т	П	П	О	Т	Т	Т	П	П	О	Т	Т	Т	П	П
Present Progressive	Форма речень	Стверджувальна форма речень для всіх осіб однини і множини						Заперечна форма речень для всіх осіб однини і множини						Питальна форма речень для всіх осіб однини і множини					
	Кореляція з циклами уроків у підручнику О.Д.Карп'юк	U. 1, L. 4	U. 1, L. 5	U. 1, L. 6	U. 1, L. 7	U. 1, L. 8, 9	TK U. 1, L. 10	U. 2, L. 1, 2	U. 2, L. 4	U. 2, L. 5	U. 2, L. 6	U. 2, L. 7, 8	TK U. 2, L. 9, 10	U. 3, L. 1	U. 3, L. 2, 3	U. 3, L. 4	U. 3, L. 6	U. 3, L. 7, 8	

II семестр

Кількість уроків		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Етап		ПС	О	Т	П	О	Т	П	О	Т	П	О	Т	П	О	Т	П	І
Present Simple	Форма речень	Стверджувальна, заперечна, питальна	Стверджувальна форма речень для I, you, we, they			Заперечна форма речень для I, you, we, they			Питальна форма речень для I, you, we, they			Стверджувальна форма речень для he, she, it			Заперечна форма речень для she, it			
	Кореляція з циклами уроків у підручнику О.Д.Карп'юк	U. 4, L. 1	U. 4, L. 2	U. 4, L. 3	U. 4, L. 4	U. 4, L. 5	U. 4, L. 6	U. 4, L. 7	U. 4, L. 8	U. 4, L. 9	TK U. 4, L. 10	U. 5, L. 1, 2	U. 5, L. 3	U. 5, L. 4	U. 5, L. 5	U. 5, L. 6		

ознайомлення учнів третього класу ПЗШ з вищою часовою формою *Present Progressive*. На нашу думку, ознайомлення спочатку з вищою часовою формою *Present Progressive* допоможе учням краще усвідомити структурні та функціональні особливості вищою часових форм, що передають дію, яка відбувається в теперішньому часі, та уникнути цілого ряду помилок [6]. Тому у Схемі 2 пропонуємо той варіант моделі, де навчання граматичної структури (ГС) *Present Progressive* передують навчанню ГС *Present Simple*, ефективність якої буде перевірятися нами експериментально.

Представимо схематично розподіл уроків за циклами у відповідності з етапами навчання АГМ (див. Схему 2).

Умовні позначення:

- О – етап ознайомлення з новим АГМ;
- Т – етап тренування у вживанні АГМ;
- П – етап практики у вживанні АГМ;
- ПС – повторення і систематизація вивченого АГМ у I семестрі;
- ТК – тематичний контроль;
- Pr. S. – Present Simple;
- Pr. Pr. – Present Progressive.

Запропонована схема є умовною моделлю розподілу уроків у відповідності з етапами навчання АГМ і вправ за уроками в основних циклах уроків, запропонованих О.Д.Карп'юк у підручнику для третього класу. Умовність, в першу чергу, стосується розподілу уроків за етапами тренування у вживанні і практики у вживанні певного граматичного матеріалу. Звернемо увагу, що згідно з розробленою нами моделлю етап ознайомлення з вищою часовою формою *Present Simple / Present Progressive* відповідає

четвертому уроку циклу 1 (I семестр), і другому уроку (перший урок – повторення і систематизація вивченого АГМ у I семестрі) циклу 4 (II семестр). Окрім того, етап ознайомлення частково представлений під час знайомства з утворенням заперечної і питальної форм речень як *Present Simple*, так і *Present Progressive*. Етап контролю представлений у вигляді тематичного (наприкінці етапу практики у вживанні стверджувальної, заперечної та питальної форм у *Present Progressive*, а також наприкінці етапу практики у вживанні питальних форм речень у *Present Simple*) і підсумкового, на який згідно з моделлю навчання АГМ у ПЗШ ми відводимо по 2 уроки у I і II семестрах відповідно. Слід зазначити, що у II семестрі перед етапом підсумкового контролю відведено 1 урок на контрастування форм і функцій *Present Simple* і *Present Progressive*. Під час навчання цих видо-часових форм у кожному конкретному циклі уроків межі етапів тренування і практики у вживанні АГМ рухомі і залежать перш за все від поетапного характеру процесу формування навичок і вмінь говоріння і письма, а також навичок аудіювання і читання. Інакше кажучи, етапу тренування у вживанні АГМ відповідає етап формування навичок (аудіювання, говоріння, читання і письма), а етап практики у вживанні АГМ починається вже у процесі вдосконалення навичок і реалізується на етапі розвитку мовленнєвих умінь говоріння і письма. Визначаючи тісний взаємозв'язок і взаємодію усіх видів МД (аудіювання і говоріння в усному мовленні, читання і письма у процесі писемної комунікації, аудіювання і читання як рецептивних видів МД, говоріння і письма як продуктивних видів МД і т.д.), які зумовлені спільністю механізмів мовлення (М.І.Жинкін), запропонована нами модель навчання АГМ учнів третього класу ПЗШ передбачає комплексне навчання усіх видів МД. Тому на кожному уроці передбачено навчання одразу декількох (або усіх) видів МД. Але при цьому кожна конкретна вправа має одну домінуючу мету (домінанту) навчання будь-якого виду МД. Окрім того, слід зазначити, що оскільки формування АГК в учнів ПЗШ відбувається одночасно, в нерозривній єдності з формуванням у них як фонетичної, так лексичної компетенції, то на виконання учнями вправ з граматичною домінантою ми умовно відводимо 1/3 усього часу.

Отже, ми в цілому відобразили підхід до розподілу АГМ, представленого у вправах, за уроками, уроків – за етапами навчання в межах кожного окремого циклу, тобто розглянули модель формування АГК в учнів ПЗШ з використанням вправ на комунікативно-ігровій основі, враховуючи поетапність формування граматичної навички. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у експериментальній перевірці розробленої нами підсистеми вправ ігрового характеру відповідно до запропонованого варіанту моделі організації навчального процесу з формування АГК в учнів ПЗШ.

Мирошник І.В.

Модель організації учебного процесса для формирования англоязычной грамматической компетенции в учащихся начальной общеобразовательной школы.

В статье рассматривается модель организации учебного процесса для формирования англоязычной грамматической компетенции в учащихся начальной общеобразовательной школы.

Ключевые слова: англоязычная грамматическая компетенция, модель, учащиеся начальной общеобразовательной школы.

I.Miroshnyk

The model of organizing the process of forming primary school learners' English grammatical competence.

The article deals with the model of organizing the process for forming primary school learners' English grammatical competence.

Key words: grammatical competence in English, model, primary school learners.

Література

1. Алхазисвили А.А. Теория и практика обучения устной речи на иностранном языке. – Тбилиси: Издательство Ганатлеба, 1984. – 222 с.
2. Карп'юк О.Д. Англійська мова: Підручник для 3-го класу загальноосвітніх навчальних закладів. – Тернопіль: Лібра Терра, 2006. – 160 с.: іл.
3. Китайгородская Г.А. Система интенсивного краткосрочного обучения иностранным языкам (Метод активизации резервных возможностей личности и коллектива): Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. – М., 1987. – 428 с.
4. Мірошник І.В. Недоліки організації граматичного матеріалу у підручнику з англійської мови для третього класу загальноосвітніх шкіл О.Д.Карп'юк // Іноземні мови у вищому навчальному закладі: теоретичні засади та прикладні аспекти: Матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції, присвяченої 100-річчю Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського / Гол. ред. Ямчинська Т.І. – Вінниця, 2011. – 286 с. – С. 87-89.
5. Мірошник І.В. Психологічні передумови формування англомовної граматичної компетенції в учнів початкової загальноосвітньої школи // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Педагогіка та психологія. – К.: Видавничий центр КНЛУ. – 2010. – Вип. 17. – С. 36-45.
6. Мірошник І.В. Труднощі засвоєння англомовного граматичного матеріалу учнями початкової загальноосвітньої школи

// Наукові записки. Серія “Психологія і педагогіка”. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 22 – 23 квітня 2010 року “Міжкультурна комунікація: Мова – культура – особистість”. – Острог: Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2010. – Випуск 15. – 388 с. – С. 165-174.